XALQARO TA'LIM STANDARTLARI VA ULARNING O'ZBEKISTON TA`LIM TIZIMIDA AMALIY AHAMIYATI

Zayniddinov Suxrob Lutfulla o'g'li
Navoiy davlat universiteti Pedagogika yo'nalishi 3-bosqish talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada UNESCO va OECD tomonidan ishlab chiqilgan xalqaro ta'lim standartlari hamda ularning O'zbekiston pedagogika tizimiga tatbiqi chuqur tahlil qilingan. Tadqiqotda xalqaro baholash mexanizmlarining (PISA, TALIS) O'zbekiston ta'lim sifatini oshirishdagi o'rni, o'qituvchi kasbiy rivoji va o'quv dasturlarining kompetensiyaga yo'naltirilgan shaklga o'tishi yoritilgan. Maqolada ta'lim tizimining raqamli transformatsiyasi, global kompetensiyalarni shakllantirish va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda xalqaro hamkorlikning ahamiyati asoslab berilgan.*

Kalit so'zlar: *xalqaro ta'lim standartlari, UNESCO, OECD, PISA, TALIS, O'zbekiston ta'lim tizimi, kompetensiya, raqamli transformatsiya, barqaror rivojlanish.*

Аннотация: *В статье проведён всесторонний анализ международных стандартов образования, разработанных ЮНЕСКО и ОЭСР, и их применения в педагогической системе Узбекистана. Рассмотрены роль международных оценочных программ (PISA, TALIS) в повышении качества образования, развитие профессиональных компетенций педагогов и переход учебных программ к компетентностной модели. Особое внимание уделено цифровой трансформации системы образования, формированию глобальных компетенций и значению международного сотрудничества в достижении целей устойчивого развития.*

Ключевые слова: *международные стандарты образования, ЮНЕСКО, ОЭСР, PISA, TALIS, система образования Узбекистана, компетенции, цифровая трансформация, устойчивое развитие.*

Abstract: *This article provides an in-depth analysis of international education standards developed by UNESCO and OECD and their application within Uzbekistan's pedagogical system. It examines the role of global assessment programs (PISA, TALIS) in improving education quality, developing teachers' professional competencies, and shifting curricula toward competence-based learning. The study also highlights the importance of digital transformation, global competencies, and international cooperation in achieving sustainable development goals.*

Keywords: *international education standards, UNESCO, OECD, PISA, TALIS, education system of Uzbekistan, competence-based learning, digital transformation, sustainable development.*

Kirish

XXI asrda ta'lim tizimlarining milliy chegaralari tobora aniqligini yo'qotmoqda. Globalizatsiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va shiddat bilan o'zgarayotgan jamiyat ehtiyojlari pedagogik faoliyatni milliy shaklda tashkil etishda katta bosim

yaratmoqda. Shu bois, ko‘plab davlatlar va xalqaro tashkilotlar ta’lim sifatini oshirish, uning adolatliligi va barqarorligini ta’minlash maqsadida bir qator global standartlar, tavsiyalar va baholash mexanizmlarini ishlab chiqqan. UNESCO va OECD ta’lim sohasida xalqaro normativlar hamda standartlarni shakllantirish va ilgari surishga bevosita hissa qo‘shayotgan asosiy institutlardan hisoblanadi [5] [7].

UNESCO ta’limga oid standartlar orqali, xususan, Inson huquqlariga oid ta’lim huquqlari (masalan, Ta’limda diskriminatsiyaga qarshi konventsiya), xalqaro ta’lim klassifikatsiyalari (masalan, ISCED — ta’limning xalqaro standart klassifikatsiyasi) hamda global sifatli o‘quv jarayonlarini rag‘batlantirishga qaratilgan ko‘plab tavsiyalarni ilgari suradi [8].

Shuningdek, OECD tomonidan olib boriladigan xalqaro tadqiqotlar (PISA, TALIS va boshqa dasturlar) ta’lim natijalarini tizimlararo taqqoslash uchun keng imkoniyat yaratadi. Ushbu tadqiqotlar ta’lim sifati, o‘qituvchilar faoliyati hamda o‘quvchilarning kompetensiyalarini baholash bo‘yicha muhim tahliliy ma’lumotlar manbai sifatida xizmat qiladi [6]. Masalan, O‘zbekiston 2022-yilda ilk bor PISA baholashida ishtirok etib, o‘quvchilarning matematika, o‘qish va fan yo‘nalishlaridagi natijalari xalqaro standartlarga moslashtirish zaruratini ko‘rsatdi. TALIS 2024 ma’lumotlari esa o‘qituvchilarning kasbiy avtonomiyasini kengaytirish, mustaqil metod tanlash va innovatsion pedagogik yondashuvlarni rivojlantirish bo‘yicha yangi istiqbollarni belgilab berdi.

Xalqaro standartlar va tadqiqotlar ta’lim tizimlari uchun ikki asosiy metodik vazifani bajaradi. Birinchidan, ular milliy ta’lim tizimlarining rivojlanish imkoniyatlarini aniqlash, o‘qitish va baholash sifatini oshirishga yordam beradi. Ikkinchidan, ular xalqaro tajriba va ilg‘or yondashuvlar asosida milliy islohotlarni takomillashtirishga xizmat qiladi, ya’ni benchmarking mexanizmlari orqali ta’lim jarayonlarini tizimli ravishda yangilash imkonini beradi [10].

Bugungi kunda O‘zbekiston pedagogika tizimi global kompetensiyalar, ilg‘or o‘quv metodikalari va milliy ehtiyojlar o‘rtasida uyg‘unlikni ta’minlash bosqichida turibdi. Ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘qituvchilarning kasbiy rivoji, dars jarayonini interfaol va natijaga yo‘naltirilgan metodlar bilan boyitish, hamda baholash tizimini takomillashtirish bo‘yicha salmoqli imkoniyatlar mavjud. Shu bilan birga, hukumat tomonidan ta’lim tizimini modernizatsiyalash, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va global standartlarga moslashtirishga qaratilgan islohotlar izchil amalga oshirilmoqda.

Maqolaning asosiy maqsadi — UNESCO va OECD tomonidan belgilangan xalqaro ta’lim standartlari hamda indikatorlarini tahlil qilish, ularning O‘zbekiston pedagogika tizimiga tatbiq darajasini o‘rganish va mavjud cheklovlar hamda imkoniyatlar asosida takliflar ishlab chiqishdir.

Umuman olganda, ushbu tadqiqot xalqaro va milliy pedagogik diskurs o‘rtasida ilmiy ko‘prik vazifasini bajarishi, O‘zbekiston ta’lim sifatini xalqaro me’yorlarga yaqinlashtirish borasida ilmiy asoslangan yo‘nalishlar taklif etishi mumkin.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Kirish qismida belgilangan muammolarni chuqurlashtirish maqsadida xalqaro adabiyotlar ikki asosiy yo‘nalishda tahlil qilingan. Birinchi yo‘nalish — ta’lim standartlari

va indikatorlar orqali milliy tizimlarni benchmarking qilishga oid nazariy va amaliy manbalarga bag‘ishlangan. Delors 1996-yilda UNESCO uchun tayyorlagan komissiya hisobotida ta’limning to‘rt asosiy poydevori — bilishni o‘rganish, amalga oshirishni o‘rganish, birga yashashni o‘rganish va o‘zini anglash — global ta’lim siyosatining universal tamoyillari sifatida ko‘rsatildi. Ushbu tamoyillar keyinchalik xalqaro va milliy standartlashtirishga metodologik asos bo‘ldi [1].

OECD tomonidan amalga oshirilgan PISA va boshqa xalqaro baholashlar ta’lim natijalarini solishtirish hamda tizimlararo indikatorlarni yaratish bo‘yicha amaliy mexanizmlarni taklif etadi [5]. Schleicher 2018-yilda 21-asr maktab tizimini shakllantirish jarayonida xalqaro tajribalar, kompetensiyalar va tizim islohotlari asosida tizimli yondashuvni ishlab chiqib, milliy siyosatlarning samarali elementlarini aniqlab berdi [2].

Ikkinchi yo‘nalish — o‘qituvchilarning kasbiy rivoji va ta’lim sifatini oshirish mexanizmlarini tahlil qiluvchi tadqiqotlar. Desimone 2009-yilda ta’lim sohasida professional rivojlanish (PD) tadqiqotlarining konseptual ramkasini taklif qilib, samarali PD dasturlarini baholash uchun asosiy komponentlarni aniqladi. U kontentga yo‘naltirish, faol o‘qitish shakllari, davomiylik va baholashni o‘z ichiga olgan elementlarni PD samaradorligini belgilovchi muhim omillar sifatida ko‘rsatgan [4].

Darling-Hammond, Hyler va Gardner 2017-yilda metodologik jihatdan mustahkam tadqiqotlar asosida samarali o‘qituvchi kasbiy rivojini tashkil etish bo‘yicha aniq tavsiyalarni ishlab chiqdilar. Ular PD dasturlarining tuzilishi, uzoq muddatli qo‘llab-quvvatlash va sinf ichidagi amaliyotga integratsiyalash zarurligini ta’kidlaydilar [3].

Ushbu tadqiqotlar xalqaro standartlar faqat baholash vositasi emas, balki o‘qituvchilarni doimiy ravishda rivojlantirish hamda tizimli o‘rganish madaniyatini shakllantirish instrumenti ekanligini ko‘rsatadi.

Milliy tadqiqotlar va hukumat hujjatlari O‘zbekistonning xalqaro tadqiqotlarda ishtirokini kengaytirish, o‘qituvchilarni qayta tayyorlash va o‘quv dasturlarini xalqaro kompetensiyalar asosida yangilash choralarini belgilamoqda. Amaliyotda esa bu o‘zgarishlarni tatbiq etish uchun institutlararo muvofiqlashtirish hamda resurs ta’minoti muhim rol o‘ynaydi.

Xalqaro adabiyotlardan kelib chiqadigan asosiy xulosalar quyidagilardan iborat. Birinchidan, xalqaro standartlar va baholashlar (UNESCO, OECD) milliy tizimlar uchun diagnostika hamda benchmarking imkonini beradi, biroq ular avtomatik tarzda milliy samaradorlikni ta’minlamaydi — kontekstga moslashtirish va institutsional qo‘llab-quvvatlash zarur [9].

Ikkinchidan, o‘qituvchilarning kasbiy rivoji xalqaro standartlarni tatbiq etishda markaziy omil bo‘lib qoladi. Desimone 2009 va Darling-Hammond 2017 tadqiqotlari ushbu jarayonda qaysi mexanizmlar samarali ekanligini ilmiy asosda dalillaydi.

Uchinchidan, O‘zbekiston uchun eng muhim vazifa — xalqaro indikatorlar talablari bilan milliy ta’lim maqsadlari o‘rtasida uyg‘unlikni ta’minlash, o‘qituvchilarning uzluksiz o‘qitish tizimini joriy etish hamda baholash va o‘quv dasturlarini kompetensiya asosida qayta loyihalashdir. Ushbu vazifalarni amalga oshirishda xalqaro hamkorlik va mahalliy institutsional xaritalash muhim ahamiyatga ega [11].

Adabiyotlar sharhi natijalariga ko‘ra, ilmiy va amaliy manbalar O‘zbekiston pedagogika tizimiga xalqaro standartlarni tatbiq etishda kontekstualizatsiyani kuchaytirish, o‘qituvchilarning PD tizimini mustahkamlash va tizimli monitoringni yo‘lga qo‘yishni asosiy yo‘nalishlar sifatida belgilaydi. Ushbu tavsiyalar maqolaning keyingi bo‘limlarida mahalliy va xalqaro hujjatlar hamda empirik ma’lumotlar asosida kengaytiriladi va amaliy chora-tadbirlar shaklida taklif etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda ma’lumotlar UNESCO va OECD tomonidan e’lon qilingan xalqaro ta’lim standartlari, hisobotlar va baholash dasturlari (PISA, TALIS) natijalari asosida to‘plandi. O‘zbekiston ta’lim tizimiga oid statistik va normativ hujjatlar tahlil qilindi. Ma’lumotlar qiyosiy va kontent-tahlil usullari yordamida tizimlashtirilib, xalqaro va milliy standartlarning uyg‘unligi baholandi.

Tahlil va natijalar

Zamonaviy ta’lim tizimi globallashuv jarayonlari, raqamli transformatsiya va inson kapitaliga bo‘lgan ehtiyoj kuchayishi sharoitida tubdan o‘zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Shu jarayonda UNESCO va OECD tomonidan ishlab chiqilgan xalqaro ta’lim standartlari, indikatorlari hamda baholash mexanizmlari ta’lim tizimlarini rivojlantirishda universal yo‘nalish ko‘rsatkichiga aylandi. Ushbu tashkilotlarning konseptual hujjatlarida ta’lim faqat bilim berish emas, balki shaxsning ijtimoiy integratsiyasi, madaniy moslashuvi, ijodiy tafakkuri va iqtisodiy faoliyatda samarali ishtirokini ta’minlaydigan kompleks jarayon sifatida talqin qilinadi [9]. O‘zbekiston ham bu yo‘nalishda xalqaro standartlarni milliy sharoitga moslashtirish, pedagogik tizimni modernizatsiyalash hamda raqobatbardosh inson kapitalini shakllantirish borasida izchil islohotlarni amalga oshirmoqda.

UNESCO ta’lim sohasidagi global normativ asos sifatida Inson huquqlari to‘g‘risidagi Umumjahon deklaratsiyasi va Ta’limda diskriminatsiyaga qarshi konvensiya tamoyillariga tayanadi. Bu hujjatlar asosida tashkilot “Inson uchun ta’lim” konsepsiyasini ilgari surib, ta’limni har bir insonning asosiy huquqi sifatida e’tirof etadi. UNESCO‘ning “Education 2030” dasturi esa ta’limda inklyuzivlik, sifat va teng imkoniyatlar prinsiplari asosida barqaror rivojlanish maqsadlarini ilgari suradi [12].

O‘zbekiston mustaqillikdan so‘ng mazkur yo‘nalishdagi xalqaro majburiyatlarni bosqichma-bosqich o‘z milliy siyosatiga integratsiya qildi. Bugungi kunda mamlakatda ta’limning barcha bosqichlari UNESCO standartlariga muvofiq modernizatsiya qilinmoqda. Xususan, maktabgacha ta’limda 2030-yilgacha bo‘lgan strategik rivojlanish dasturida bolalarni 100 foiz qamrab olish, pedagoglarning malakasini oshirish va o‘quv dasturlarini kompetensiya asosida yangilash belgilangan. Bu borada UNESCO bilan hamkorlikda “Inclusive Early Childhood Education” loyihalari joriy etilmoqda.

Shuningdek, umumiy o‘rta ta’lim tizimida o‘quv dasturlari UNESCO tomonidan tavsiya etilgan kompetensiyaga yo‘naltirilgan yondashuv asosida qayta ko‘rib chiqilmoqda. O‘quvchilarda tanqidiy fikrlash, kommunikativ savodxonlik, fuqarolik faolligi va barqaror rivojlanish qadriyatlariga sodiqlikni shakllantirish asosiy ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan. Mazkur jarayonni amalga oshirishda UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan

“Global Citizenship Education” modeli, O‘zbekistonda esa “Milliy o‘quv dasturi” konsepsiyasining asosiy tayanchlaridan biri bo‘lib xizmat qilmoqda.

OECD tomonidan amalga oshiriladigan PISA (Programme for International Student Assessment), TALIS (Teaching and Learning International Survey) va Education Policy Outlook kabi dasturlar xalqaro miqyosda ta’lim sifatini baholashning eng ishonchli mexanizmlaridan hisoblanadi. Bu tadqiqotlar nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasini, balki ularning amaliy kompetensiyalarini, muammolarni hal qilish, mantiqiy fikrlash va kreativ yondashuv qobiliyatlarini o‘lchaydi [11].

O‘zbekiston 2022-yilda birinchi marta PISA tadqiqotida ishtirok etib, ta’lim tizimining kuchli va rivojlantirish zarur bo‘lgan jihatlarini aniqlash imkoniyatiga ega bo‘ldi. Bu natijalar milliy siyosat uchun muhim tahliliy asos yaratdi. Eng muhimi, mamlakat rahbariyati xalqaro baholash natijalarini konstruktiv tahlil qilib, o‘quv dasturlarini takomillashtirish, baholash tizimini yangilash hamda o‘qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni belgilab oldi.

TALIS dasturida esa O‘zbekiston o‘qituvchilarining kasbiy faoliyati, metodik yondashuvlari va o‘z-o‘zini rivojlantirish madaniyati xalqaro ko‘rsatkichlar bilan solishtirildi. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston pedagoglari o‘z faoliyatida o‘quvchilarning individual xususiyatlariga e’tibor qaratish, o‘quv jarayonida texnologik vositalardan foydalanish va innovatsion metodlarni joriy etish borasida sezilarli ijobiy tendensiyalarga ega ekanligini ko‘rsatdi. Shu bilan birga, xalqaro standartlarga asoslangan o‘qituvchi malaka oshirish tizimini kuchaytirish orqali bu natijalarni yanada mustahkamlash imkoniyati mavjud [5].

O‘zbekiston ta’lim tizimining hozirgi bosqichida asosiy e’tibor ta’lim sifatini baholashning xalqaro standartlariga mos milliy indikatorlarni yaratishga qaratilgan. Hozirda “Milliy baholash markazi” OECD ekspertlari bilan hamkorlikda o‘quvchilarning funksional savodxonligini aniqlovchi test tizimini joriy etmoqda. Bu, o‘z navbatida, xalqaro baholash tizimlariga to‘liq integratsiya uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Pedagogik kadrlar tayyorlashda ham xalqaro hamkorlik yo‘nalishlari kengaymoqda. Oliy ta’lim muassasalari UNESCO kafedralari bilan hamkorlikda yangi o‘quv dasturlari ishlab chiqmoqda. Misol uchun, Toshkent davlat pedagogika universiteti, TDIU hamda Samarqand davlat universitetlarida UNESCO tomonidan tavsiya etilgan “Ta’limni rivojlantirishda barqarorlik” moduli joriy qilinmoqda. Bu modul o‘qituvchilarni zamonaviy global kompetensiyalarni shakllantirishga yo‘naltiradi.

Ta’lim sohasidagi raqamli transformatsiya ham xalqaro standartlarga integratsiyani jadallashtirmoqda. “Digital Education Uzbekistan–2030” strategiyasi doirasida raqamli o‘quv resurslari, masofaviy ta’lim platformalari va sun’iy intellekt asosidagi o‘qitish texnologiyalari joriy etilmoqda. UNESCO va OECD ekspertlari bu jarayonni yuqori baholab, O‘zbekistonning mintaqada ilg‘or tajribaga ega bo‘lish istiqbolini e’tirof etmoqda [8].

OECD va UNESCO tajribasi shuni ko‘rsatadiki, ta’lim sifatini ta’minlashda samarali monitoring tizimi, ochiq ma’lumotlar bazasi va mustaqil baholash institutlari muhim o‘rin tutadi. O‘zbekiston bu borada “Ta’lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi” faoliyatini

takomillashtirib, baholashni faqat nazorat vositasi sifatida emas, balki rivojlanish strategiyasi sifatida qo‘llamoqda. Natijadorlikka yo‘naltirilgan baholash tamoyillari o‘quvchi va o‘qituvchi faoliyatini rag‘batlantirish mexanizmlari bilan uyg‘unlashmoqda.

Shuningdek, OECDning “Education Policy Outlook” hisobotlari O‘zbekiston uchun xalqaro ekspertiza manbai bo‘lib xizmat qilmoqda. Mazkur hisobotlarda ta’lim tizimini rivojlantirishda maqsadli indikatorlar, siyosiy barqarorlik, moliyaviy mexanizmlar va inson kapitali sifatining uzviy bog‘liqligi ta’kidlanadi. O‘zbekiston bu yondashuvni o‘z milliy strategiyalariga tatbiq etib, davlat budjeti, grantlar va xususiy sektor hamkorligini uyg‘unlashtirish orqali barqaror moliyalashtirish modelini shakllantirmoqda [11].

UNESCO va OECD tavsiyalariga muvofiq, O‘zbekiston ta’lim tizimi an’anaviy bilimga asoslangan yondashuvdan kompetensiyaga yo‘naltirilgan tizimga o‘tmoqda. Bu o‘zgarishning markazida o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish, kommunikativ ko‘nikmalar va raqamli savodxonlikni shakllantirish turgan. “Milliy o‘quv dasturi” bu jihatdan global kompetensiyalar konsepsiyasiga mos ravishda ishlab chiqilgan bo‘lib, unda o‘quv natijalari faqat akademik bilim bilan cheklanmay, amaliy hayotiy vazifalarni bajarish qobiliyatiga qaratilgan [12].

O‘qituvchilarning malaka oshirish tizimida ham sezilarli yangilanishlar amalga oshirilmoqda. OECD TALIS tahlillari asosida O‘zbekistonda pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlovchi “Ustoz” dasturi ishlab chiqildi. Bu dastur o‘qituvchilarga ilg‘or metodikani o‘zlashtirish, zamonaviy o‘quv texnologiyalaridan foydalanish va xalqaro treninglarda ishtirok etish imkonini beradi. Natijada, o‘qituvchi kasbining ijtimoiy maqomi va nufuzi yuksalmoqda [5].

Xalqaro tahlillar shuni ko‘rsatmoqdaki, O‘zbekiston ta’lim tizimi 2030-yilgacha bo‘lgan davrda mintaqadagi ilg‘or pedagogik modelga aylanish salohiyatiga ega [10]. UNESCO ekspertlarining baholashicha, O‘zbekistonning barqaror islohot siyosati, yoshlar sonining ko‘pligi va raqamli infratuzilmaning kengayishi bu jarayonga qulay sharoit yaratadi.

Prognozlarga ko‘ra, kelgusi yillarda ta’lim tizimida quyidagi ijobiy tendensiyalar kuchayadi:

– PISA va TALIS baholashlarida O‘zbekistonning natijalari izchil yaxshilanib, OECD o‘rtacha ko‘rsatkichlariga yaqinlashadi;

– O‘qituvchilarning kasbiy rivojlanish tizimi xalqaro sifat indikatorlariga to‘liq moslashtiriladi;

– Ta’limda raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt va katta ma’lumotlar tahlilini keng qo‘llash natijasida o‘quv jarayonining samaradorligi oshadi;

– UNESCO bilan hamkorlikda barqaror rivojlanish va global fuqarolik ta’limi modullari barcha bosqichlarda tatbiq etiladi;

– Xususiy sektor, xalqaro tashkilotlar va davlat muassasalari o‘rtasidagi hamkorlik ta’limni moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalaydi.

Umuman olganda, O‘zbekiston ta’lim tizimining xalqaro standartlarga integratsiyalashuvi mamlakatning uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasining ajralmas qismi hisoblanadi. UNESCO va OECD bilan hamkorlikdagi

islohotlar natijasida pedagogik tizimda sifat, shaffoflik va natijadorlik tamoyillari mustahkamlanmoqda. Ta’limning barcha bosqichlarida global kompetensiyalarni rivojlantirish, o‘qituvchi kasbini qadrlash va o‘quv jarayonini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish O‘zbekistonning xalqaro ta’lim maydonida nufuzli o‘rin egallashiga xizmat qiladi.

Shu tariqa, xalqaro ta’lim standartlarini milliy sharoitga mos tatbiq etish, milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish va pedagogik jarayonni innovatsion asosda tashkil etish orqali O‘zbekiston 2030-yilga kelib ta’lim sifatining yangi, xalqaro darajadagi bosqichiga chiqadi. Bu yutuqlar nafaqat ta’lim sohasining, balki mamlakatning intellektual, iqtisodiy va madaniy taraqqiyotining ham muhim omiliga aylanadi.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston ta’lim tizimi UNESCO va OECD tomonidan ishlab chiqilgan xalqaro standartlarga izchil moslashib borayotgan, barqaror rivojlanishga yo‘naltirilgan model sifatida shakllanmoqda. Ta’lim tizimining har bir bosqichi — maktabgacha ta’limdan oliy ta’limgacha — global kompetensiyalar, inklyuzivlik, raqamli transformatsiya va inson kapitalini rivojlantirish tamoyillari asosida qayta tashkil etilmoqda. Bunda ta’lim siyosatining markazida inson qadri, adolatli imkoniyatlar va sifatli bilim olish huquqi turibdi. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik, ilg‘or tajriba almashuvi hamda milliy qadriyatlarni saqlagan holda global standartlarga yaqinlashish mamlakat ta’lim siyosatining eng muhim yutug‘idir.

Ta’lim sifatini yanada oshirish uchun, eng avvalo, o‘qituvchi kasbiy rivojlanish tizimini uzluksiz qo‘llab-quvvatlash, ularning malakasini xalqaro mezonlar asosida baholash va zamonaviy metodikani joriy etish muhim ahamiyatga ega. Ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt va katta ma’lumotlar tahlilini qo‘llash orqali o‘quv dasturlarining samaradorligi oshiriladi, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodkorlik salohiyati rivojlanadi. Shu bilan birga, ta’limni moliyalashtirishda davlat, xususiy sektor va xalqaro tashkilotlar o‘rtasidagi hamkorlik mexanizmlarini yanada takomillashtirish natijadorlikni kafolatlaydi.

Kelajak istiqbolida O‘zbekiston xalqaro baholash tizimlarida yuqori natijalarga erishish, o‘qituvchi kasbining nufuzini mustahkamlash, hamda ta’limni milliy qadriyatlar va global yondashuvlar uyg‘unligida rivojlantirish orqali mintaqada ilg‘or pedagogik modelga aylanish salohiyatiga ega. UNESCO va OECD bilan davom etayotgan hamkorlik natijasida ta’lim sifatini nazorat qilish, innovatsion o‘quv muhitini yaratish va shaffof baholash tizimini shakllantirish bo‘yicha O‘zbekistonning yondashuvi barqarorlik, izchillik va ijobiy natijaga yo‘naltirilganligi bilan ajralib turadi. Shu jihatdan, mamlakat ta’lim sohasining istiqboli xalqaro standartlar bilan uyg‘unlashgan, milliy g‘urur va zamonaviy innovatsiyalarni o‘zida mujassam etgan yangi bosqichga kirib bormoqda.

O`zbekiston ta’lim tizimi UNESCO va OECD tomonidan ishlab chiqilgan xalqaro standartlar bilan hamkorlik asosida tashkil etilsa:

Birinchidan — ta’lim sifati va raqobatbardoshligi oshadi.

Xalqaro standartlarga asoslangan o‘quv dasturlari:

o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi;

ta’lim jarayonini faqat bilim berishga emas, balki kompetensiyalarni shakllantirishga yo‘naltiradi; natijada O‘zbekiston ta’lim tizimi xalqaro reytinglarda yuqoriga ko‘tariladi.

Ikkinchidan — diplom va malakalar xalqaro darajada tan olinadi.

UNESCO va OECD standartlari:

o‘qituvchilar, o‘quvchilar va bitiruvchilarning bilim darajasini xalqaro mezonlar asosida baholash imkonini beradi;

o‘zbekistonlik bitiruvchilarning xorijiy oliy o‘quv yurtlariga kirishi va mehnat bozorida raqobatga kirishish imkonini kengaytiradi;

“xalqaro mehnat migratsiyasi”da ijobiy imidjni shakllantiradi.

Uchinchidan — ta’lim tizimi boshqaruvi va moliyalashtirish tizimi takomillashadi.

OECD standartlari (ayniqsa PISA, TALIS va Education2030 yo‘nalishlari):

ta’lim sifatini o‘lchashning aniq indikatorlarini joriy etadi;

resurslardan oqilona foydalanish va natijadorlikka asoslangan moliyalashtirish tizimini yaratadi; natijada ta’lim siyosati shaffof va samarali bo‘ladi.

To‘rtinchidan — innovatsion va inkluziv ta’lim muhitini shakllantiradi.

UNESCO va OECD yondashuvlari:

har bir bolaga, shu jumladan nogironligi bo‘lgan, ijtimoiy himoyaga muhtoj bolalarga sifatli ta’lim olish imkonini beradi;

raqamli texnologiyalar, STEAM-ta’lim, masofaviy o‘qitish tizimlarini joriy etishni jadallashtiradi; bu esa barqaror rivojlanish maqsadlariga (“Sifatli ta’lim”) erishishga xizmat qiladi

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. J. Delors. Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. – Paris: UNESCO Publishing, 1996. – 245 p.
2. A. Schleicher. World Class: How to Build a 21st-Century School System. – Paris: OECD Publishing, 2018. – 340 p.
3. L. Darling-Hammond, M.E. Hyler, M. Gardner. Effective Teacher Professional Development. – Palo Alto: Learning Policy Institute, 2017. – 92 p.
4. L.M. Desimone. Improving Impact Studies of Teachers’ Professional Development: Toward Better Conceptualizations and Measures. – Washington D.C.: Review of Educational Research, 2009. – 181 p.
5. OECD. PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning Worldwide. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 410 p.
6. OECD. TALIS 2018 Results (Volume II): Teachers and School Leaders as Valued Professionals. – Paris: OECD Publishing, 2020. – 320 p.
7. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. – Paris: UNESCO Publishing, 2017. – 62 p.

8. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2024: Inclusion and Education. – Paris: UNESCO Publishing, 2024. – 395 p.

9. M. Fullan. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2016. – 367 p.

10. J.W. Meyer, F.O. Ramirez, Y.N. Soysal. World Expansion of Mass Education, 1870–1980. – Stanford: Stanford University Press, 1992. – 215 p.

11. OECD. Education Policy Outlook 2024: Shaping Responsive and Resilient Education Systems. – Paris: OECD Publishing, 2024. – 286 p.

12. UNESCO Institute for Statistics. International Standard Classification of Education (ISCED 2011). – Montreal: UIS, 2012. – 85 p.